

To so bili vnuki onih Otavcev za časa Pontiacca, katere je Friderik Baraga izpreobračal celih štirideset let tega veka; za njih dušno blaginjo je pisal in izdajal verske knjige v otavskem jeziku, katere bomo izku-

šali tu popisati. Gotovo ne bodo čitavci brez zanimanja brali, kako se je godilo potomcem prvih otavskih kristijanov iz Arbrecrochea, po njega okolici in dolini „Velika voda“ (Grand River). (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Slovenski pravopis. Sestavil F. r. L e v e c, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani. Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev. Na Dunaju. V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig. 1899. 8°. Str. 167. — Dosedanje ocene, kar smo jih brali, so vse hvalile to knjigo in ji prisojale veliko praktično vrednost za našo pisavo. Ne da bi ne bili imeli doslej pravopisnih pravil ali nauk, a — zdi se — imeli so premalo veljave, da bi jih bili pisatelji sploh sprejeli. Levčevi knjigi se obeta boljša sreča, ako bodo mož-beseda oni, ki so sklenili držati se njenega pravopisnega sestava.

Ko smo knjigo pregledali, bili smo je veseli tudi mi, ker je odločno na stališču istinitega narodnega govora in splošne pisave, ne pa na podlagi posiljenih podmen. Zlasti smo videli, da se naša pisava, ki je v našem listu že deset let, izvečine ujema s pravili nove knjige. Ko bi torej sedaj sklenili, da bo odslej tudi nas vseskozi vodila nova knjiga, ne bi nam bilo treba mnogih prememb.

Toda nam je pred očmi tudi kaj drugega kakor samo to, da bi imeli pri urejanju in pisateljevanju vodilo in tolažilo: „To je prav, ker pravita Pletteršnik in Levec tako.“ Levčeva pravopisna knjiga namreč nam vzbuja mnogo spominov iz naše književne zgodovine, in ker vemo, da ljudje niso samo bili premenljivi, temveč tudi še bodo, zato izjavljamo odkrito — čeprav nam kdo zameri —, da se nam tudi Levčeva pravila ne zdé tako trdna, kakor da bi bila „zapisana v svetem pismu“.

Ako bereš v kaki knjigi kratke besede: *Napaka, napačno je, krivo je, tuje* ali *prisiljeno je* itd., seveda te zadenejo močno. Ta moč pa se kmalu poizgubi, ako se spomniš, da je isti pisatelj nedavno pisal in učil drugače, da drugi slovničarji učé drugače in svoje nauke podpirajo z razlogi.

Le dva vzgleda! Oni sitni *l*, ki se izgovarja kakor *v*, koliko je dal opraviiti našim učenim in neučenim slovničarjem! In ni težko najti mož, ki so nekda in nedavno oni *l* izgovarjali čisto kot pravi *l*, a danes imenujejo tako izgovarjanje „tuje, prisiljeno spakovanje“. Ali pa: „Končnica *-ij* (nam. *i*) v dvojnem in množinskem roditelju (četrti skla-

njatve) je umetna, prisiljena in zatorej napačna“, („Sl. pravopis“ 194) in: „V pisni slovenščini (v množinskem roditelju četrti sklanjatve) služijo oblike na *-ij*, ker so prvič jezikoslovno opravičene (ima jih tudi stara slovenščina), drugič pa se ločijo po njih druge jednake oblike, vzlasti roditeljni jedninski; n. pr. vrednost čednosti, der Wert der Tugend, pretium virtutis — vrednost čednostij, der Wert der Tugenden, pretium virtutum.“ (Janežič-Sket: „Slovenska slovnica“, 1889, str. 37.) Po naših mislih se jezik ne preminja tako, da bi bilo danes napačno, kar je bilo pred desetimi leti pravo, ali da bi bilo v Celovcu pravo, kar je v Ljubljani napačno, temveč jezikoslovci le preradi imenujejo svoje začasno mnenje — trdno resnico ali pravilo, zato si morajo tolikokrat oporekati, tolikokrat se popravljati, a še rajši oporekajo drugim jezikoslovcem in imenujejo njih nazore napačne in krive.

Zlasti pri nas Slovencih je bilo tako. Koliko stvari so spravili n. pr. od l. 1870. nadalje nekateri jezikoznanci in drugi pisatelji na dan! In kdor ni plesal po njih godbi, temu so očitali, da nič ne zna, ali da je starokopitnež. Ker preprosti čitatelji ne morejo presoditi pravih razmer, zato se je marsikak pisatelj udal sedaj tem, sedaj onim zahtevam, da mu le niso očitali „napák“ kakor ubogemu šolarčku. Koliko preglavice n. pr. so delali pisateljem nekateri kritiki z naslonicami! Sedaj je sestavil g. Luka Svetec svoja pravila, potem jih je dognal in na svetlo dal gosp. p. Ladislav: a naposled so vso njegovo teorijo zavrgli in naslonicam dali zopet potrebno prostost. Kako neumna in grda, po hrvaško zveržena pisava se je ugnedila v novejšem času v nekatere časopise!

In zakaj vse to? Ker so oni, ki so zvonec nosili, hrepeneli po samih novotarijah in pozabili, da mora vsak razvoj, vsak napredek stati in sloneti na trdnih tleh dosežanih pridobitev. V naravi ni skokov, tudi v jeziku jih ni in v jezikoslovju bi jih ne smelo biti.

Kako različne pisave nam kažejo razni letniki Zvonovi! Ta urednik n. pr. je nastavljal na besede toliko akcentov, da je vse mrgolelo, drugi jih je docela zavrgel. Kaj je pravo?

Po raznih nepotrebnih poskusih so se slovenski jezikoslovci nekoliko streznili; pustili so razne čudne oblike in se sklicujejo na živi jezik in na splošno pisavo. In tako moramo reči o „Slovenskem pravopisu“ Levčevem, da je jako trezen, ali z drugo besedo, da je res slovenski pravopis. Kakor nihče drug je bil prav prof. Levec mož, da je po svojih mnogoletnih poskušnjah v slovenski pisavi, bodisi v knjigi, bodisi v šoli, določil tako pisavo, kakoršna v celoti lahko obvelja.

Kakšne so te poskušnje, to vé pisatelj teh vrstic dovolj sam. Kolikokrat je bilo treba iskati obliko kake besede po raznih slovarjih, staroslovenskem in sedanjih slovanskih, po slovnica, po raznih knjigah iz vseh stoletij od Trubarja sem! Četudi je tako preiskovanje mučno, a je jako poučno. Pleteršnik in Levec sta pa olajšala tako delo onim, ki nimajo časa za preiskovanje, in onim, ki verujejo rajši, nego se sami prepričajo. Zato sta si oba pisatelja zaslužila resnično hvaležnost vseh Slovencev s slovenskim slovarjem in pravopisom.

Jako želimo, da bi odslej prenehale razne neslovenske oblike, posebno še oni grozoviti besedni red v stavkih, ki kvari našo slovenščino s tujim duhom. Pisatelji slovenski naj bi se bolj učili slovenske

slovnice ali vsaj pravopisa, da ne bodo pačili jezika. Vendar pa nismo tako tesnosrčni, da bi imeli jednotni pravopis za nekako solnce slovenske književnosti. Jezikoslovje ni matematika; jezikovna pravila ne morejo biti kakor geometrijske oblike, da bi se moralo reči: samo to je pravo, ono pa ne. Zato pa ne bomo grajali nikogar, ki se ne bo do pičice ravnal po tem pravopisu, ako se sicer vidi, da ne piše na slepo srečo.

O posameznih pravilih tukaj še ne govorimo. Samo nekatere stvari omenjamo. Nekaterih tujk ne moremo pisati po Levčevem pravopisu. Ne bomo pisali *tempelj*, ampak *tempel*, *templja*, *štempel*, *tabernakel-kla*, *kapitel-tla*. *Tempel*, *tabernakel* je sprejel tudi naš novi katekizem, kar nam naj bo odločilno. Zakaj bi ne pisali *kristijan*, ako naj pišemo *milijon*, ne moremo izprevideti. Ko so Slovenci sprejeli besedo *kristijan*, izgovarjali so jo po grškem načinu: *Christianos*. *Kristijan* piše novi katekizem. Pisava *Zveličar* nam ugaja; *Izveličar* pa pišemo, ker tako pišejo nenavadno soglasno pisatelji 16., 17., 18., a mnogi tudi 19. veka. Imeni *Camočs* in *Magallačs* se izgovarjata: Kamoenz in Magaljaenz. So razlogi, da se piše *Dom in Svet*, so pa tudi za to, da pišemo „*Dom in svet*“.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

† Janez Vertin, škof.

Tužno so zapeli zvonovi marquetteske stolnice 26. svečana t. l., zvečer ob polusedmi uri; naznanili so smrt škofa g. I. Vertina. Pokojnik je bravcem tega lista deloma že znan; njegova slika je na str. 387. l. 1891.

Hiral je rajnik že nekaj let. Ko smo ga zadnjič videli v Št. Pavlu pri posvečevanju škofa g. I. Trobca, se je komaj še držal po koncu. To je bilo jeseni l. 1897. Malo pred smrtjo se je napravljal na daljšo pot v Florido, kjer bi se bil rad ozdravil. Bil je pa skoraj do zadnjega še toliko trden, da mu ni bilo treba poležavati. Spravila ga je v zgodnji grob srčna bolezen, h kateri je pritisnila še hripa.

Ivan Vertin je bil Dolenjec. Rodil se je 17. malega srpana l. 1844, v Dobljčah pri Črnomlju. V Novem mestu je dobil prvi pouk. Uboštvo je bilo krivo, da se je njegov oče še pred njim preselil v Ameriko. Tukaj se je očetu po obilnem trudu začelo naposled dobro goditi, zato je vzel k sebi tudi družino. Mladi Ivan je stopil na ameriška tla 7. mal. srpana, l. 1863. Oče je nato izročil sina velikemu Baragu — saj Baragu Marquettečani ne pravijo drugače —, on pa ga je poslal v mesto Milwaukee, kjer je končal modro-

slovne in bogoslovne nauke. 31. vel. srpana l. 1866. ga je posvetil Baraga sam za duhovnika in sicer v mestu Marquetteu. Vertin je bil prvi in zadnji, katerega je posvetil Baraga v Marquetteu, ker preje je imel svoj sedež v mestu Saultu Ste. Marie.

Kot duhovni pastir je bil Vertin pet let v mestu Houghtonu, potem pa osem let v Negauneeju. Truditi se je moral na teh krajih dovolj, ker je bilo toliko različnih narodnostij v obeh župnijah. Je pa tudi živel krepotno, vzgledno.

L. 1879. je vladika Ign. Mrak, naslednik Baragov, odložil težko breme. Naslednik mu je bil tretji Slovenec Ivan Vertin. Posvetil je Vertina tedanji milwaukeeški višji pastir M. Heiss, 14. kimavca l. 1879. in sicer v stari, pred nekaj leti pogoreli stolnici marquetteski. Njegovim, tedaj še živim roditeljem, so se pač udrle takrat solze veselja.

Rajnik je veliko storil za svojo vladikovino. Sedaj šteje 75.000 katoličanov, t. j. belih, in še kakih 3000 Indijanov. Francozi, Nemci, Irci, Italijani, Poljaki, tudi Slovenci, Indijani — precej narodnostij za jedno vladikovino! Težka je naloga višjega pastirja med tako mešanico. Vendar je krepko uspevala cerkev za Vertinove vlade. Danes je na gornjem michiganskem polotoku 62 duhovnikov (štirje Slo-